

STÁTNÍ ROZPOČTOVÉ VÝDAJE A DOTACE NA VÝZKUM A VÝVOJ (GBAORD) – METODICKÝ ÚVOD

A. METODIKA STATISTICKÉ ÚLOHY GBAORD

Mezi hlavní úkoly státu v oblasti vědy a technologií, potažmo výzkumu a vývoje, patří zejména tvorba strategie vědní politiky pro střednědobé období. U nás je vědní politika deklarována v pravidelně aktualizovaném dokumentu „*Národní politika výzkumu a vývoje*“¹, jehož předkladatelem je Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. Pro přípravu koncepce národní politiky výzkumu a vývoje jsou nutné i odpovídající údaje o stavu a vývoji investic a lidských zdrojů ve výzkumu a vývoji. Dodavatelem těchto údajů je právě Český statistický úřad.

Na podporu rozhodování, do jakých oblastí výzkumu a vývoje bude nutno v následujících letech investovat či směřovat státní podporu výzkumu a vývoje, slouží v členských zemích EU po několik desetiletí i statistická úloha GBAORD. Cílem statistické úlohy GBAORD (Government Budget Appropriations or Outlays for R&D by Socio-economic Objectives), nebo-li v českém ekvivalentu státní rozpočtové výdaje a dotace na výzkum a vývoj podle socioekonomických směrů (cílů), je zabezpečení údajů o státní podpoře výzkumu a vývoje plynoucí z veřejných rozpočtů v členění podle socioekonomických směrů.

Legislativní rámec:

Statistická úloha GBAORD je v rámci Evropské unie organizována jako povinné zjišťování na základě legislativního aktu **Nařízení komise (ES) č. 753/2004** ze dne 22. dubna 2004, kterým se provádí rozhodnutí Evropského parlamentu a Rady č. 1608/2003/ES upravující statistiku oblasti vědy a technologií. Zabezpečení údajů GBAORD je pro Českou republiku závazné.

Metodické podklady:

Platná metodika vztažená k této úloze je rozvedena v mezinárodní příručce „Navrhované standardní praxe průzkumů výzkumu a vývoje“ známé pod zkráceným názvem **Frascati manuál** (revize 2002), který vznikl z podnětu OECD. Vlastní číselník kódů socioekonomických směrů (cílů) lze nalézt v klasifikaci **NABS: Nomenklatura pro analýzu a srovnání vědeckých programů a rozpočtů** (rev. 1992, Eurostat 1994).

Koncepce statistické úlohy:

Na rozdíl od jiných statistických šetření prováděných v oblasti výzkumu a vývoje jsou údaje GBAORD založeny na analýze a identifikaci všech částek plynoucích na výzkum a vývoj (dále jen VaV)

z veřejných rozpočtů a následném přiřazení kódů socioekonomických cílů. Jedná se tedy o přístup z hlediska poskytovatele finančních prostředků, kterým je v tomto případě stát zastoupený administrativou, a ne o přístup z hlediska jednotky provádějící VaV, jak je tomu například ve statistickém šetření o výzkumu a vývoji (VTR 5-01).

GBAORD zahrnují všechny finanční prostředky poskytnuté z veřejných rozpočtů na podporu VaV, včetně prostředků plynoucích na VaV do zahraničí. Vychází se přitom z výdajů schválených v zákoně o státním rozpočtu pro dané fiskální období (předběžné údaje) a výdajů závěrečného státního účtu pro oblast VaV (konečné údaje). Veřejnými rozpočty jsou v tomto případě míněny státní rozpočet a rozpočty krajů. Státní rozpočet je zahrnut vždy, krajské rozpočty pouze v případě, že jejich příspěvek je významný. Rozpočty na úrovni místní samosprávy, tj. města a obce jsou vyloučeny.

Údaje GBAORD zahrnují běžné i kapitálové výdaje. Striktně je vyloučena veškerá podpora realizovaná prostřednictvím návratných půjček.

Do údajů GBAORD spadají i všeobecné univerzitní fondy (kapitola 10: Všeobecný výzkum na vysokých školách), které jsou pro potřeby této úlohy vymezeny podle užší definice Frascati manuálu jako všechny státní rozpočtové prostředky poskytnuté Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy vysokým školám na podporu VaV.²

Kódy socioekonomických směrů (cílů) jsou přiřazeny na základě kritéria účelu a obsahu VaV programu nebo projektu.

Poskytování údajů:

Údaje GBAORD jsou hlášeny Eurostatu (povinná báze) a OECD (dobrovolně na základě členství) každoročně ve variantách: 1) jako předběžné údaje a 2) jako konečné údaje. Přitom na základě výše zmíněného právního aktu jsou údaje GBAORD poskytnuty Eurostatu jako předběžné (přidělování prostředků z prozatímního státního rozpočtu - fáze schválených finančních prostředků parlamentem na počátku rozpočtového roku) do 6 měsíců od konce rozpočtového (referenčního) roku a definitivní (přidělování prostředků z konečného státního rozpočtu) do 12 měsíců od konce rozpočtového (referenčního) roku.

¹ Poslední, aktualizovaný materiál „Národní politika výzkumu a vývoje na léta 2004-2008“ lze nalézt na stránkách Rady vlády pro výzkum a vývoj:
<http://www.vyzkum.cz/FrontClanek.aspx?idsekce=5580>.

² V České republice nejsou všeobecné univerzitní fondy definovány. Kapitola 10 tak zahrnuje podle užší definice Frascati manuálu všechny prostředky poskytnuté od MŠMT vysokým školám. Pro kapitolu 10 byl přijat název všeobecný výzkum na vysokých školách, který se používá shodně ve statistickém šetření VTR5-01.

Hlavní socioekonomické směry (cíle) NABS rev. 1992 jsou následující:

1. Průzkum a využití zdrojů Země	– celkem 8 podcílů NABS 2-úroveň
2. Infrastruktura a územní plánování	– celkem 8 podcílů NABS 2-úroveň
3. Ochrana životního prostředí	– celkem 11 podcílů NABS 2-úroveň
4. Ochrana a zlepšování lidského zdraví	– celkem 10 podcílů NABS 2-úroveň
5. Výroba, distribuce a racionální využití energie	– celkem 8 podcílů NABS 2-úroveň
6. Zemědělská výroba a technologie	– celkem 8 podcílů NABS 2-úroveň
7. Průmyslová výroba a technologie	– celkem 14 podcílů NABS 2-úroveň
8. Společenské struktury a vztahy	– celkem 9 podcílů NABS 2-úroveň
9. Průzkum a využití kosmu	– celkem 6 podcílů NABS 2-úroveň
10. Všeobecný výzkum na vysokých školách	– celkem 10 podcílů NABS 2-úroveň
11. Neorientovaný výzkum	– celkem 10 podcílů NABS 2-úroveň
12. Ostatní civilní výzkum	– žádné podcíle NABS 2-úroveň
13. Obrana	– žádné podcíle NABS 2-úroveň

B. REALIZACE STATISTICKÉ ÚLOHY GBAORD V ČESKÉ REPUBLICE

Statistická úloha GBAORD je v podmínkách ČR realizována ve spolupráci s Radou vlády pro výzkum a vývoj a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy prostřednictvím Informačního systému výzkumu a vývoje (dále jen IS VaV) a jeho integrovaných databází. Koncepte zohledňuje podmínky dané zákonem č. 130/2002 Sb. o podpoře výzkumu a vývoje a platnými nařízeními vlády, zejména č. 267 o informačním systému výzkumu a vývoje³. Podle současného znění zákona je správcem IS VaV Rada vlády pro výzkum a vývoj (dále VaV). Z integrovaných databází IS VaV jsou pro zabezpečení projektu GBAORD využity databáze CEP (Centrální evidence projektů VaV) a CEZ (Centrální evidence výzkumných záměrů). Doplnkově jsou použity údaje z oddělení přípravy rozpočtu úseku Rady vlády pro VaV (dříve databáze SR). Databáze CEP a CEZ neobsahují všechny finanční částky poskytnuté na výzkum a vývoj (VaV) ze státního rozpočtu, a proto musí být detailní údaje o poplatcích a příspěvcích na mezinárodní programy VaV a údaje o specifickém výzkumu prováděném na vysokých školách získány v součinnosti s MŠMT. Údaje pro kapitulu 10, tj. specifický výzkum na vysokých školách v členění podle vědních oblastí, jsou získávány přímo od jednotlivých vysokých škol, kterých se uvedená skutečnost týká. Stejně tak informace o návratných půjčkách jsou získávány přímo od poskytovatelů (resortů) státní podpory VaV.

Vlastní zpracování údajů a přiřazení kódů socioekonomických směrů (dále jen SEO) dle číselníku NABS provádí přímo pracovníci ČSÚ. Z údajů získaných z databází CEP, CEZ a doplňkových údajů od MŠMT je nutno vyloučit podle metodiky Frascati manuálu částky, které nejsou

považovány za součást GBAORD. V našem případě se jedná o podporu VaV, která je financována formou návratné půjčky (pouze u projektů realizovaných před platností zákona č. 130/2002 Sb.) a některé administrativní náklady. Očištěné údaje jsou klasifikovány podle číselníku NABS na úrovni 3-místného členění SEO. Zpracování probíhá u běžících projektů, které pokračují i v následujícím roce, programově a u nově přihlášených projektů manuálně podle předem stanoveného klasifikačního klíče vytvořeného na základě struktury databází CEP a CEZ.

Počínaje rokem 2006 byl zaveden systém sofistikovaných kontrol zaručující další zkvalitnění dat. Pro data GBAORD 2006 byla na základě grantového projektu Eurostatu Transition Facility 2004 vytvořena komplexní zpráva o kvalitě dat, která bude poskytována Eurostatu každé 2 roky na základě připravovaného právního aktu pro hodnocení kvality dat ve statistice VaV.

Nově byly také připraveny přesnější odhady pro výpočet předběžných dat. Metodika těchto odhadů bude dále rozvíjena. Eurostat pro statistiku GBAORD také publikuje odhady t+1, t+2.

V příštím roce bude uskutečněn přechod na novou, výrazně jednodušší verzi klasifikace NABS 2007. Data budou souběžně publikovány podle staré NABS 1992 a nové NABS 2007.

³ Více informací o Informačním systému výzkumu a vývoje lze nalézt na stránkách: <http://www.vyzkum.cz/>.